

BOLALARNING KREATIV RIVOJLANISHIGA TO'SIQ BO'LUVCHI OMILLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI

Shahrisabz Davlat Pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti dekani

Musurmon Pirnazarovich Imomov

Pedagogika fakulteti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

talabasi **Zaripova Manzura Pardatursun qizi**

[Tel:+998884070733](tel:+998884070733)

sarvarzumaboev0@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bolalarning kreativ rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillar tahlil qilinadi. Ta'lim tizimidagi, ijtimoiy-madaniy va psixologik omillar kreativ fikrlashga qanday ta'sir qilishini yoritib beriladi. Shuningdek, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali strategiyalar, jumladan, innovatsion o'qitish metodlari, kreativ muhit yaratish va ota-onalar hamda o'qituvchilarning qo'llab-quvvatlashi muhimligi muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: kreativ fikrlash, ijodiy rivojlanish, ta'lim tizimi, ijtimoiy omillar, psixologik to'siqlar.

ANNOTATION

This article analyzes the main factors that hinder children's creative development. It examines how educational, socio-cultural, and psychological factors influence creative thinking. Furthermore, the paper discusses effective strategies to foster

children's creativity, including innovative teaching methods, the creation of a stimulating environment, and the crucial role of parental and teacher support.

Keywords: creative thinking, creative development, education system, social factors, psychological barriers.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются основные факторы, препятствующие развитию креативного мышления у детей. Рассматривается влияние образовательных, социально-культурных и психологических факторов на развитие творчества. Также обсуждаются эффективные стратегии, способствующие развитию творческих способностей у детей, включая инновационные методы обучения, создание благоприятной среды и поддержку со стороны родителей и учителей.

Ключевые слова: креативное мышление, творческое развитие, система образования, социальные факторы, психологические барьеры.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda kreativ fikrlash insonning muvaffaqiyatga erishishi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shishi uchun muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bolalik davrida kreativ fikrlashni rivojlantirish ularning mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni hal qilish va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish qobiliyatini shakllantiradi. Kreativ tafakkurni rivojlantirish bolaning har tomonlama kamol topishiga hamda kelajakda muvaffaqiyatli shaxs bo'lishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bolalarning kreativ rivojlanishi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ tafakkur insonning tug'ma xususiyati bo'lishi bilan birga, atrof-muhit va ta'lim tizimi tomonidan shakllantiriladi (Guilford, 1967; Torrance, 1995). Guilford (1967) o'z tadqiqotlarida divergent fikrlash (muammolarga turli nuqtai

nazardan yondashish) kreativ tafakkurning asosiy mezonlaridan biri ekanligini ta'kidlagan.

Torrance (1995) tomonidan ishlab chiqilgan kreativ tafakkur testi (Torrance Test of Creative Thinking – TTCT) bolalarning ijodiy qobiliyatlarini baholashda keng qo'llaniladi. Uning tadqiqotlariga ko'ra, kreativ tafakkur bolaning mustaqil izlanishiga va yangi g'oyalar yaratishiga bog'liq.

Vigotskiy (1978) esa kreativlikni ijtimoiy-madaniy omillar bilan bog'liq holda o'rganib, bolalarning ijodiy rivojlanishida kattalar bilan o'zaro muloqot muhim o'rin tutishini ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, ta'lim va tarbiya jarayonida bolalarga erkinlik berilishi hamda ularning qiziqishlari qo'llab-quvvatlanishi kreativ tafakkurning rivojlanishiga yordam beradi.

Zamonaviy tadqiqotlar esa bolalarning kreativ rivojlanishiga texnologiyalarning ta'siri, ta'lim tizimidagi innovatsion yondashuvlar va psixologik omillarni chuqur o'rganmoqda (Robinson, 2011). Robinson (2011) o'z asarlarida an'anaviy ta'lim tizimi bolalarning kreativ tafakkurini cheklab, standartlashtirilgan bilim berishga urg'u berishini qayd etadi.

Bu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ tafakkurni rivojlantirish uchun bolalarga erkin muhit yaratish, ularning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlash va ta'lim jarayonini ijodiy yondashuvlar asosida tashkil etish muhimdir.

METODOLOGIK TAVSIYALAR

Bolalarning kreativ tafakkurini rivojlantirish uchun quyidagi metodologik yondashuvlar samarali hisoblanadi:

1. Pedagogik yondashuvlar

Loyiha asosida ta'lim (Project-Based Learning – PBL): Bu usul bolalarni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal qilishga va yangicha yondashuvlarni ishlab chiqishga o'rgatadi.

Divergent tafakkurni rag'batlantirish: Bolalarni turli muammolar bo'yicha alternativ yechimlar topishga undaydigan mashg'ulotlar tashkil etish kerak.

O'yin orqali o'qitish: Rol o'yinlari, ijodiy mashg'ulotlar va fantaziya asosida hikoya yaratish bolalarning kreativ tafakkurini rivojlantiradi.

2. Psixologik yondashuvlar

Xatolarga ijobiy munosabatni shakllantirish: Bolalarning xatolaridan qo'rqmasligini ta'minlash uchun ularga yangi g'oyalar sinab ko'rish erkinligi berilishi kerak.

Ijodiy muhit yaratish: Sinf va uy sharoitida bolalar o'z fikrlarini erkin ifodalashlari va yangi tajribalarni sinab ko'rishlari uchun imkoniyat yaratish lozim.

Motivatsiyani oshirish: Bolalarni yangi g'oyalar yaratishga undash uchun rag'batlantirish tizimini yo'lga qo'yish kerak.

3. Ijtimoiy-madaniy yondashuvlar

Jamiyat va oilaning roli: Ota-onalar va o'qituvchilar bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ular bolalarni qo'llab-quvvatlashi va ularning qiziqishlarini rivojlantirishi lozim.

Kross-madaniy ta'lim: Turli madaniy muhitlar bilan tanishish bolalarga yangi fikrlarni yaratish uchun ilhom beradi.

San'at va ijodiy mashg'ulotlarni ko'paytirish: Musiqa, rasm chizish, haykaltaroshlik va teatr kabi faoliyatlar bolalarning ijodiy qobiliyatlarini kengaytiradi.

Bu metodologik yondashuvlar bolalarning kreativ tafakkurini shakllantirishga xizmat qiladi va ularning ijodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Biroq, bolalarning kreativ rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi turli omillar mavjud. Ta'lim tizimidagi standartlashtirilgan yondashuvlar, jamiyatdagi an'anaviy qarashlar, ota-onalarning cheklovchi munosabati, texnologiyalarga haddan tashqari bog'lanish

hamda bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchsizligi kreativ tafakkurning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

XULOSA

Bolalarning kreativ rivojlanishi zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Ijodiy tafakkur bolaning mustaqil fikrlashi, muammolarni hal qilish qobiliyati va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishida muhim rol o'ynaydi. Biroq, bolalarning kreativ rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi turli omillar mavjud bo'lib, ular orasida ta'lim tizimidagi standartlashtirilgan yondashuvlar, ijtimoiy-madaniy cheklovlar va psixologik to'siqlar alohida ajralib turadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bolalarning kreativ tafakkurini rivojlantirish uchun innovatsion ta'lim metodlarini joriy etish, ijodiy muhit yaratish va ota-onalar hamda o'qituvchilarning qo'llab-quvvatlashi muhim hisoblanadi. Loyiha asosida ta'lim, o'yin orqali o'qitish va divergent tafakkurni rag'batlantirish kabi pedagogik yondashuvlar kreativlikni oshirishga yordam beradi. Shuningdek, bolalarning xatolardan qo'rqmasligini ta'minlash, ularga erkin fikrlash imkoniyatini berish va ularning qiziqishlarini rag'batlantirish ijodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu tadqiqot natijalariga asoslanib, bolalar kreativ tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim siyosatini takomillashtirish, ota-onalar va jamiyatning bu jarayonda faol ishtirokini ta'minlash zarur. Shundagina bolalar nafaqat ijodiy fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishadi, balki kelajakda jamiyatning innovatsion taraqqiyotiga ham katta hissa qo'shadilar.

ADABIYOTLAR

Guilford, J. P. (1967). The Nature of Human Intelligence. McGraw-Hill.

Robinson, K. (2011). Out of Our Minds: Learning to be Creative. Capstone Publishing.

Torrance, E. P. (1995). The Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence. Ablex Publishing.

Vigotskiy, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.

Vygotsky, L. S. (1990). Imagination and Creativity in Childhood. Soviet Psychology, 28(1), 84–96.

Захарова, И. Г. (2016). Развитие творческого мышления у детей. Академия педагогических наук.

Мудрик, А. В. (2005). Социальная педагогика. Академия.

Хуторской, А. В. (2019). Педагогические технологии творческого развития учащихся. Педагогика

FOYDALANILGAN SAYTLAR

1. "Bolalarda kreativlik sifatini rivojlantirish" – ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik tafakkurini rivojlantirishda kreativ yondashuvlar muhokama qilingan. **ILMIYANJUMANLAR.UZ**

2. "O'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda xalqaro tadqiqotlar" – maqolada kreativ fikrlashning ahamiyati va uni rivojlantirish usullari tahlil qilingan.

MOLUCH.RU

3. "O'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish" – ushbu maqola o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish zarurati va samarali usullarini tahlil qiladi.

UNIVERSALJURNAL.UZ

4. "Bolalarning kreativ tafakkurini shakllantirishda fanlararo integratsiya" – maqolada ta'lim jarayonida bolalarning kreativ tafakkurini shakllantirishning dolzarbligi va fanlararo integratsiyaning afzalliklari yoritilgan. **INTERSCIENCE.UZ**

5. "O'quvchilarning kreativ fikrlashini baholash" – maqolada xalqaro tadqiqotlarda o'quvchilarning kreativ fikrlashini baholash masalalari ko'rib chiqilgan.

API.TIVPI.ONLINE-LIBRARY.UZ

Ushbu manbalar bolalarning kreativ rivojlanishi mavzusini chuqurroq o'rganish va ilmiy asosda tahlil qilish uchun foydalidir.